

## UVOD

BRANKA ŠULC

Povijesti muzejskog fenomena u svijetu se posljednjih godina posvećuje ne mala pažnja u istraživanju unutar muzeologije i interdisciplinarnih znanosti. Takove studije pridonose suvremenoj kulturnoj povijesti jednako kao i znanosti i kulturi.

Istraživanjima i objavljivanjima tema o povijesti muzeja u Hrvatskoj i u nas, napose unutar postdiplomskog studija muzeologije, zbornika »Muzeologija« i časopisa »Informatica Museologica« te publikacijama muzeja, teži se cjelovitije prezentirati izuzetno bogatu povijest sabiranja, privatnih zbirki i muzeja.

Pramuzeografsko razdoblje u Hrvatskoj označavaju brojni sabirači različitih predmeta i zbirki, a tijekom srednjovjekovnog feudalizma i osnivanje značajnih zbirki povijesnih i prirodnih rijetkosti u vlastelinskim dvorcima te riznica u samostanima i crkvama. U 16. i 17. stoljeću ideja humanizma i renesanse utječu i na intenzivnije osnivanje zbirki antičkih spomenika, numizmatike, etnografske građe.

Humanist Dmine Papalić oko 1510. godine u Splitu stvara lapidarij u atriju svoje palače s dijelovima antičkih spomenika iz Solina; u Dubrovniku liječnik Đuro Baglivi (1668.—1707.) i polihistor Ivan Aletin (1670.—1743.) posjeduju vrijedne numizmatičke zbirke i prirodnih rijetkosti. Liječnik Ante Danielli (Tommasoni) u 18. stoljeću u Zadru posjeduje bogatu zbirku prirodnih rijetkosti i slika, a u Ninu uređuje i mali arheološki muzej. Zbirka grofova Zrinskih u Čakovcu utemeljena oko 1660. godine na tragu je takvih zbirki u evropskim zemljama toga razdoblja.

Osnovne aktivnosti prikupljanja građanskih patricija i intelektualaca svode se ipak sve do 19. stoljeća na *artificialia* i *naturalia*, enciklopedijske tipove muzeja i kabineta kurioziteta. Značajan datum u povijesti muzeja u Hrvatskoj je osnivanje prve javne muzejske zbirke s arheološkom građom iz Salone postavljene u atriju nadbiskupske palače u Splitu u 1750. godini. Taj *Museum spalatinum archiepiscopale* osnovao je nadbiskup Pacific Bizza i nedvojbeno je međašni datum u povijesti muzeja u nas.

Prvi muzeji javnog značaja u Evropi nastaju u drugoj polovici 18. stoljeća, a u Hrvatskoj se taj datum vezuje uz osnivanje Arheološkog muzeja u Splitu 1818. godine. Između prvog muzeološkog traktata Samuela Quiccheberga naslova *Inscriptiones vel Tituli Theatri Amplissimi...*, tiskanog u 1565. godine u Münchenu, i prvih muzeoloških zapisa s početka 19. stoljeća na području Hrvatske sačuvan je čvrsti trag napora i inicijativa malobrojnih kulturnih radnika kolekcionara ili društava (arheoloških, povijesnih i dr.) da se i u burnim društvenim i političkim promjenama sačuva kulturni identitet.

Pojavom javnih nacionalnih muzeja otpočelo je bez sumnje i novo poglavlje muzejske povijesti u Hrvatskoj. Razvoj nacionalnog identiteta na kulturnom planu ogleđa se tako i u inicijativi te osnivanju Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu 1846. godine.

Devetnaesto se stoljeće s pravom naziva muzejskom epohom u kojoj je funkcija muzeja vezana i uz kulturni i nacionalni identitet, i to ne samo u našim novoosnovanim muzejima već jednako tako i sličnim muzejima u Rimu, Pragu, Londonu i dr. kompleksnih muzeja iz kojih će s vremenom nastati posebni odjeli pa potom i specijalni muzeji. Tijekom 19. stoljeća osnivanje muzeja u Hrvatskoj i njihov stručni rad usmjeren je na arheologiju i prirodne znanosti, a

potkraj stoljeća i na osnivanje umjetničkih muzeja. Sistematskim sakupljanjem i čuvanjem naše kulturne baštine u 19. stoljeću bavi se samo deset muzeja, ali se taj broj znatno povećava već u prvoj polovici 20. stoljeća.

Mrežom od 160 muzejskih institucija u Hrvatskoj te brojnim privatnim i sakralnim zbirka-ma, traganjem za novim oblicima muzejskog djelovanja prema 21. stoljeću i povijesna slika nastanka muzeja u nas poprima nove i dublje dimenzije.

Nastavljajući svoja istraživanja prema cjelovitijem prezentiranju povijesti muzeja i unutar svoje redovne djelatnosti, MDC planira i nadalje unutar svojih publikacija još više otvoriti prostore toj temi. Toj orijentaciji posvećen je i ovaj broj »Muzeologije«, u cijelosti namijenjen predugo zatajenom muzelogu, utemeljitelju i direktoru Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu Mijatu SABLJARU (1790.—1865.) uz jubilarni datum 200. godišnjicu njegova rođenja.

Višegodišnji filigranski istraživački rad Sabljara na širokom području kulturne baštine, ponajprije prirodoslovlja i arheologije, ovdje se prezentira i prvi put objavljenim dokumentima biografskog i muzeološkoga karaktera — fragmentima Sabljarove autobiografije, njegovim zapisima o Hrvatskome narodnom muzeju, prvom u nas poznatom nacrtu mreže muzeja, za prirodoznanstvene muzeje kao i njegovim viđenjima problema i stanja kulturne baštine u nas. Objavljujemo i studije koje su neposredno i posredno vezane uza Sabljarovu djelatnost te popis i sadržaj arhiva M. Sabljara.

U pripremi ove »Muzeologije« na inicijativi a napose suradnji zahvaljujemo kolegama dr. Ivanu Mirniku, Arheološki muzej u Zagrebu, prof. Jagodi Medar, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, prof. Tihani Mršić, Arhiv JAZU, mr. Mirjani Matijević-Sokol, Zavod za povijesna istraživanja JAZU, i prof. Maji Šercer, Povijesni muzej Hrvatske.

Doprinos ovoj temi je svojim istraživanjem povijesti muzeja u Hrvatskoj i uređenjem teme ove »Muzeologije« dala prof. Višnja Zgaga.

»Muzeologija« unutar suvremene muzeologije ovim brojem teži poticanju istraživanja povijesti kolekcioniranja i muzeja u Hrvatskoj, kojeg je snažan argument sadržan i u ovom uvjerljivom dokumentu o muzejskoj ličnosti početka 19. stoljeća.